

8. Романенко В.В. Вплив різних режимів рухової активності на фізичний стан студенток вищих навчальних закладів гуманітарного профілю. Дис. ... на здобуття наук. ступ. канд.пед.наук. – В., 2003.
9. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: Учебник. – 2-е изд. – М.: Учпедгиз, 1946. – 703 с.

Анотація

Розглянуто можливості загальної фізичної підготовки майбутнього пілота у професійній діяльності як невід'ємної складової формування загальної та професійної культури особистості на основі системного підходу. Це має забезпечити підвищення працездатності, збереження і зміцнення здоров'я та сприяння продовженню активного довголіття людини.

Аннотация

Рассмотрены возможности общей физической подготовки будущих пилотов для профессиональной деятельности как неотъемлемой составной формирования общей и профессиональной культуры личности на основе системного подхода. Это может обеспечить повышение работоспособности, сохранение и укрепление здоровья, и будет содействовать продолжению активного долголетия человека.

Подано до редакції 26.04.2009.

Рекомендовано до друку докт. пед. наук, проф. Лузік Е.В.

© 2009

Павлова О.В.

РІВЕНЬ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ГУМАНІТАРНОГО ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ТА ЗАСОБИ ЙОГО ПІДВИЩЕННЯ

Постановка проблеми у загальному вигляді... В сучасних умовах реформування системи вищої освіти в Україні потребує вдосконалення навчально-виховного процесу в ВНЗ, котрий спрямовано на розкриття особистості студентів, зокрема їхнього творчого потенціалу. У цьому процесі важливу роль відіграє діяльність професорсько-викладацького складу ВНЗ, від знань, вмінь, навичок яких залежить рівень креативності студентів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Досліджень та публікацій з проблеми розвитку креативності студентів у вищій школі, зокрема з використанням таких засобів, які підвищують її рівень, не дуже багато. Це вказує на значення наукових досліджень психологів, педагогів, філософів щодо розв'язання даної проблеми. Деякі дослідники (Б.Д.Богоявленська [1], В.О.Моляко [2], М.М.Николаєнко [3], К.К.Платонова [4], Я.О.Понамарьов [5], О.М.Лук [6], С.В.Максимова [7] та ін. присвячені розкриттю специфіки та ролі креативності в навчально-пізнавальній діяльності особистості. Однак проблеми, які сьогодні існують в вищих навчальних закладах, потребують використання педагогічних технологій, котрі виходять з рівня креативності студентів.

Формулювання цілей статті... Метою статті є розробка підходів щодо використання психолого-педагогічних засобів, які спрямовані на підвищення рівня креативності студентів гуманітарного вузу.

Виклад основного матеріалу дослідження... Науково-дослідна робота була спрямована на виявлення рівня креативності студентів гуманітарного вузу. Вона проводилася впродовж чотирьох років на базі Донецького інституту управління (2005 – 2008 рр.). У дослідженні брали участь студенти, які навчаються за спеціальностями "Психологія", "Право", "Менеджмент організацій". Для виявлення рівня креативності студентів було застосовано методику Е.П.Торранса у модифікації М.Холодної [9, с. 222]. У дослідженні креативність розглядається крізь призму творчих здібностей особистості – здібності народжувати необачні ідеї, відклонятися від традиційних схем мислення, швидко розв'язувати проблемні ситуації. Креативність характеризується готовністю до продуцивання принципово нових ідей та входить до структури обдарованості як її незалежний фактор [5]. Результати науково-дослідної роботи приведені нами нижче в табл.1.

Як свідчать дані таблиці, на першому році дослідження більша частина студентів вище названих спеціальностей в основному мали середній рівень креативності (35% від загальної кількості досліджених). Це, на нашу думку, свідчить про необхідність вдосконалення навчально-виховного процесу, котрий був би спрямований на підвищення рівня креативності студентів. З цієї метою ми прагнули в дослідженні застосовувати інтерактивні засоби навчання (педагогічну імпровізацію, психокорекційні вправи, соціально-психологічні тренінги).

Ми дотримувалися позиції В.М.Харькіна у визначенні суті педагогічної імпровізації. Автор розглядає її як компонент "педагогічної діяльності, яка здійснюється кожну хвилину, без попередньої підготовки" [9, с. 31]. Відмінною ознакою педагогічної імпровізації, підкреслює В.М.Харькін, є те, що вона "сприяє вихованню, навчанню та розвитку людей" [9, с. 31]. Основу педагогічної імпровізації, котра дотична до інтуїції, на думку автора, складають:

- загальнокультурні та психологічні знання, вміння, навички педагога, у тому числі про природу творчості взагалі та педагогічної, зокрема;
- спеціальні знання про суть педагогічної імпровізації, вміння та навички імпровізування [9, с. 32].

Рівень креативності студентів гуманітарного вузу

Спеціальність /рівень креативності	Психологія (%)	Право (%)	Менеджмент організацій(%)	Загальний показник рівня креативності (%)
Низький рівень	2,2	8	10	6
Нижче середнього (1,41-2,1)	13,3	44	33,3	27
Середній (2,11-2,8)	33,3	40	33,3	35
Вище середнього (2,81-3,5)	33,3	4	13,3	20
Високий (3,5-4,2)	11,1	4	3,3	7
Дуже високий (4,21 та більше)	6,7	0	6,6	5
Спеціальність/рівень креативності (коефіцієнт) по другому року дослідження	Психологія	Право	Менеджмент організацій	Загальний показник
Низький рівень	0	0	0	0
Нижче середнього (1,41-2,1)	0	3,8	15,5	7,1
Середній (2,11-2,8)	13	33,3	35,5	27,2
Вище середнього (2,81-3,5)	26,1	39,6	23,1	28,6
Високий (3,5-4,2)	26,1	23,3	26,9	25,7
Дуже високий (4,21 та більше)	34,8	0	0	11,4
Спеціальність/рівень креативності (коефіцієнт) по третьому року дослідження	Психологія	Право	Менеджмент організацій	Загальний показник
Низький рівень	4,3	0	0	1,5
Нижче середнього (1,41-2,1)	21,7	23,8	42,9	29,2
Середній (2,11-2,8)	34,8	33,3	42,9	36,9
Вище середнього (2,81-3,5)	13	19	4,8	12,3
Високий (3,5-4,2)	17,4	23,8	9,5	16,9
Дуже високий (4,21 та більше)	8,7	0	0	3,1
Спеціальність/рівень креативності (коефіцієнт) по четвертому року дослідження	Психологія	Право	Менеджмент організацій	Загальний показник
Низький рівень	0	9,1	0	2,6

Нижче середнього (1,41-2,1)	0	0	0	0
Середній (2,11-2,8)	0	27,3	13,1	12,8
Вище середнього (2,81-3,5)	7,7	36,4	20,7	23,1
Високий (3,5-4,2)	0	0	33,3	12,8
Дуже високий (4,21 та більше)	92,3	27,3	26,6	48,7

Ми вважали, що підвищення рівня креативності особистості студента гуманітарного ВНЗ залежить від функціонування форм імпровізаційної діяльності науково-педагогічного працівника: внутрішньої та зовнішньої. До внутрішньої форми даної діяльності наукового працівника ми віднесли вибірково-мислительні та оціночно-аналітичні її види, а до зовнішньої форми – проєкційно-функціональні та пошуково-інсайтні.

Інтегративною діяльністю серед вищевказаних імпровізаційних форм роботи науково-педагогічного працівника в дослідженні розглядалася пошуково-інсайтна. Вона виступала засобом творчого розвитку особистості студента. Функціонування даної діяльності в навчально-виховному процесі визначали ряд якостей науково-педагогічного працівника:

- вміння прогнозувати емоційну реакцію студентів при виборі навчального матеріалу для лекцій, семінарських, практичних занять;

- вміння стимулювати імпровізації студентів на лекціях, семінарських заняттях;

- навички вільного спілкування зі студентською аудиторією.

Ці якості розглядалися, з однієї сторони, як критерії педагогічної творчості та майстерності, а з другої – як умови, що не лише розкривають творчі аспекти навчально-виховного процесу, але й сприяє іншому “Я”, прийняттю, розумінню морального “Я” іншого, засвоєнню моральних цінностей суспільства.

Застосування вищевказаних форм імпровізаційної діяльності науково-педагогічного працівника сприяло підвищенню рівню креативності особистості студентів. Про це свідчать показники проведеного дослідження впродовж наступних років (з другого по четвертий). Так, на другому році дослідження рівень креативності у студентів всіх спеціальностей підвищився до вище середнього (28,6% від загальної кількості досліджуваних). На третьому році дослідження показник високого рівня креативності підвищився тільки у студентів спеціальності “Право” на відміну від студентів інших спеціальностей (з 23,3% (показника другого року дослідження) до 23,8% (показник третього року дослідження). Однак взагалі на третьому році дослідження студенти всіх спеціальностей мали середній рівень креативності (36,9% від загальної кількості опитуваних). Це, на наш погляд, засвідчує те, що діяльність професорсько-викладацького складу кафедри “Право” на третьому році дослідження найбільш була спрямована на розкриття творчого потенціалу студентів-юристів. Однак загальний показник рівня креативності студентів – середній на третьому році дослідження спонукав нас до застосування таких форм психокорекційної роботи як рольова гра, групова дискусія, тренінг.

У сучасній психологічній літературі психологічна корекція розглядається як система заходів, які спрямовані на виправлення психологічних труднощів в поведінки людей, а також на розвиток особистості клієнта. При цьому підкреслюється, що психологічна корекція орієнтована, перш за все, на здорову особистість з її спрямованістю на сучасне та майбутнє [10].

Для підвищення низького, нижче середнього, середнього, високого, дуже високого рівня креативності особистості студента ми рекомендували студентам використовувати цикл вправ.

Так, для підвищення низького рівня креативності студентам було рекомендовано наступні засоби:

- психокорекційні вправи: “Розповідь зі слів” [11], “Стратегії творчості” [11], “Творчість” [11] (протягом місяця по 2 години на добу);

- тренінги “Надресурси здоров’я та життєвої сили” [12], “Технологія-успіху: як взяти життя у свої руки” [12];

- тренінг розвитку творчої самостійності особистості (автор О.М.Левченко) (протягом місяця по 2 години на добу);

Для підвищення нижче середнього рівня креативності студентів було рекомендовано такі засоби:

- психокорекційні вправи: “Творчість” [11], “Переключення сценарію” [11], “Творчі механізми” [11];

- тренінг “Технологія успіху: як взяти життя у свої руки” [12] (протягом 2 тижнів по 2 години на добу);

Студентам, які мали середній рівень креативності ми пропонували наступні засоби:

- психокорекційні вправи: “Стратегії творчості” [11], “Створювати, або не створювати” [11], “Правильне створювання” [11] (протягом місяця по 2 години на добу);

- тренінг “Технологія успіху: як взяти життя у свої руки” [12] (протягом 2 тижнів по 2 години на добу).

Для студентів, які мали високий і дуже високий рівень креативності було рекомендовано такі засоби:

- психокорекційні вправи: “Спогади” [11], “Створювати, або не створювати” [11], “Правильне створювання” [11] (протягом 2 тижнів по 1,5 години на добу);
- тренінг “Технологія успіху: як взяти життя у свої руки” [12] (протягом 2 тижнів по 2 години на добу).

Названі психолого-педагогічні засоби, які були рекомендовано студентам різних спеціальностей, сприяли підвищенню їхнього рівня креативності. Загальний показник рівня креативності студентів на четвертому році наукового дослідження характеризувався дуже високим рівнем креативності – 48,7% від загальної кількості досліджуваних. Це засвідчило ефективність проробленої нами науково-дослідної роботи.

Висновки... При використанні всіх вищезгаданих засобів навчання набуває творчо-пошукового характеру. У студента виникає та поглиблюється потреба в отриманні нових знань, а також прагнення до самостійної роботи. Саме рівень їхньої креативності є необхідною передумовою успішної навчально-пізнавальної діяльності.

Література

1. Богоявленская Д.Б. Психология творческих способностей. – М.: Академия, 2002. – 317 с.
2. Моляко В.А. Техническое творчество и трудовое воспитание. – М.: Знание, 1985. – 407 с.
3. Николаенко Н.Н. Психология творчества. – Спб.: Речь, 2005. – 277 с.
4. Платонов К.К. Проблемы способностей. – М.: Наука, 1972. – 312 с.
5. Пономарев А.Я. Психология творчества. – М.: Педагогика, 1988. – 430 с.
6. Лук А.Н. Психология творчества. – М.: Наука, 1978. – 128 с.
7. Максимова С.В. Творчество: созидание или деструкция. – М.: Владос, 2006. – 476 с.
8. Носков В.И. От самопознания – к своей профессии. Учебное пособие. – Донецк.: Юго-Восток, 1999. – 160 с.
9. Харькин В.Н. Педагогическая импровизация: теория и методика. – М.: МИП «НВ», «Магистр» 1992. – 159 с.
10. Осипова А.А. Общая психокоррекция. – М.: ТЦ «Сфера», 2000. – 509 с.
11. Фанч Флеминг Пути преобразования. Модули развития. – К.: Наука, 1997. – 453 с.
12. Добротворский И.Л. Новейшие психотехнологии влияния на людей. – М.: Владос, 2002. – 189 с.

Анотація

У статті розглядається проблема виявлення рівня креативності студентів та засоби його підвищення. Зазначається, що саме використання педагогічної імпровізації та форм психокорекційної роботи (рольових ігор, групової дискусії, тренінгу) сприяє підвищенню рівня креативності студентів.

Аннотация

В статье рассматривается проблема выявления уровня креативности студентов и средства его повышения. Указывается, что именно использование педагогической импровизации и форм психокоррекционной работы (ролевых игр, тренинга) способствуют повышению уровня креативности студентов.

Подано до редакції 06.02.2009.

© 2009

Рябокін Л.М.

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПСИХОЛОГІВ У ВНЗ

Постановка проблеми у загальному вигляді... Сучасний етап суспільного та економічного розвитку в Україні характеризується інтенсивною психологізацією всіх сфер соціальної практики. Підготовка психологів проводиться нині у всіх вищих навчальних профільних та непрофільних закладах, де є гуманітарні спеціальності. Причиною популярності цієї професії є потреба суспільства у психологічно компетентних фахівцях. Найбільшою вона є у сфері освіти, охорони здоров'я, армії, міліції, кадрових агенціях та інших державних структурах.

Крім того, зросла потреба звернення людей за психологічною допомогою не тільки у складних життєвих ситуаціях, а й під час тяжких захворювань. В той же час, у зв'язку із зростанням числа випускників психологічних факультетів, усе помітнішим стають недоліки у їх професійній підготовці.

Входження освіти України у світовий освітянський простір, підготовка спеціалістів на рівні міжнародних стандартів вимагають суттєвого покращання процесу формування фахівців різних напрямів із вищою освітою. Передусім, це стосується закладів вищої освіти соціально-гуманітарного спрямування, в яких, шляхом вдосконалення навчально-виховного процесу, різних видів практик студентів, можна досягти значно вищого рівня професійної підготовки, і як кінцевий результат – закласти необхідний фундамент формування особистості сучасного фахівця.

Нинішній стан системи фахової підготовки психологів характеризується наявністю протиріч, основними з яких є протиріччя між:

- абстрактним характером предметів навчальної діяльності і реальним предметом майбутньої професійної діяльності;